

Momir Mikov, Ranko Škrbić i John Paul Fawcett: ***Sulfasalazine: past, present and future challenges***. Banja Luka, Medicinski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci, 2009. Knjiga sadrži 85 stranica, format 17x23 cm, tiraž 300 primeraka, ISBN 978-99938-42-40-8.

Monografija o sulfasalazinu je višeautorsko delo, koje potpisuju prof. dr Momir Mikov i asist. mr pharm. Svetlana Goločorbin-Kon s Medicinskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu, prof. dr Ranko Škrbić i asist. mr sc. med. Nataša Stojaković sa Medicinskog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci i prof. dr John Paul Fawcett i njegovi studenti Elizabeth Yee, Marie Kong, Eugenie Huang, Pauline Hung, Goldie Wong i Philip Tsai, svi sa Farmaceutskog fakulteta Univerziteta Otago, Novi Zeland.

Pored tekstualnog dela, knjiga sadrži šest dijagrama, tri tabele i 244 reference. Pisana je odličnim engleskim jezikom, lakog i razumljivog stila. Podeljena je u osam glavnih poglavlja: Otkriće, Fizičko-hemijske karakteristike, Farmakokinetika, Farmakodinamika i terapijska primena, Neželjeni efekti, Farmaceutski oblici, Budućnost sulfasalazina i Sažetak, a na kraju slede reference.

Autori su ovim delom želeli da obeleže sedamdesetogodisnjicu otkrića sulfasalazina (1939 - 2009). Nanna Svartz je došla na ideju da u jednu molekulu spoji sufapiridina (jedan od sulfonamida) i 5-aminosalicilnu kiselinu (mesalazin; 5-ASA), pošto su dotadašnji pokušaji da se reumatoidni artritis leči pojedinačnom primenom sulfonamida ili salicilata ostali neuspešni.

Kao nastavnik farmakologije, moram da istaknem da je posebna vrednost ove knjige u tome što se čitaocu, a to bi svakako trebalo da budu i naši dodiplomski studenti, daje pogled na sulfasalazin koji značajno odudara od onoga što se nalazi u dostupnoj udžbeničkoj literaturi na našem jeziku. U tom smislu, sulfasalazin nije tek puki prolek ili nosač za mesalazin, koji se iz njega oslobađa u distalnim partijama digestivnog trakta azo-redukcijom pod dejstvom enzima iz crevnih bakterija i proizvodi kompletan antiinflamatorni efekat, već supstanca, koja *per se*, ali i preko drugog metabolita sulfapiridina, proizvodi brojne povoljne terapijske efekte, koji nisu samo lokalni, tj. ograničeni na crevo, već i sistemski. Time se i predstava o mestu sulfasalazina u savremenoj farmakoterapiji menja od starog, gotovo opsoletnog, leka koji može da se koristi u inflamatornoj bolesti creva, ali ga je bolje zameniti njegovim metabolitom mesalazinom, koja je sredstvo prvog izbora, u još značajan lek koji zauzima svoje mesto u lečenju niza bolesti, među kojima i reumatoidnog artritisa, ulcerativnog kolitisa, Crohnove bolesti, psorijatičnog artritisa, juvenilnog artritisa, an-

kilozirajućeg spondilitisa i ulkusa želuca. Autori, međutim, ističu da je u nekim kliničkim studijama jasno pokazano da se terapijski efekat sulfasalazina održava samo tokom 8-12 nedelja, posle čega počinje da se gubi.

U svakoj od ovih indikacija - a to je ujedno i najsadržajnije i najduže poglavlje u knjizi - autori najpre objašnjavaju mehanizam delovanja sulfasalazina, a potom komentarišu rezultate kliničkih studija. U zaključku se ističe da je sulfasalazin jedan od tzv. DMARD (Disease-Modifying Anti-Rheumatic Drugs) i da se kao takav koristi u drugoj liniji (nakon nesteroidnih antiinflamatornih lekova). Ova upotreba može da bude u obliku monoterapije ili, sa još boljim rezultatima, u dvojnim (s metotreksatom ili hidrohlorohinom) ili trojnim kombinacijama (s metotreksatom i hidroksihlorohinom). Kao monoterapija kod bolesnika s reumatoidnim artritismom, sulfasalazin je ekvivalentne efikasnosti s terapijom zlatom, d-penicilaminom ili metotreksatom, s tim što mu efekat nastupa brže.

Monografija nudi objektivnu sliku o racionalnoj primeni sulfasalazina, pošto se u njoj ističe da je za lečenje zapaljenjske bolesti creva distalne lokalizacije (ulcerativni kolitis ili proktokolitis) preporučljivije lečenje mesalazinom, i to ili samo klizmama ili supozitorijima, ili njihovim kombinovanjem s peroralnim preparatima mesalazina. U tom smislu se u pretposlednjem poglavlju pažnja posvećuje i samom mesalazinu i olsalazinu kao konjugatu dve molekule mesalazina i definiše im se mesto u farmakoterapiji ulceroznog kolitisa i proktokolitisa.

U zaključku bih istakao da ova obimom nevelika, ali sadržajem veoma značajna monografija predstavlja svake hvale vredan internacionalni poduhvat, kojim se sistematizuje i na jednom mestu prezentuje savremeni pogled na mesto jednog starog, ali još veoma aktuelnog leka u farmakološkom armamantarijumu koji nam stoji na raspolaganju za lečenje čitavog niza teških inflamatornih stanja u gastroenterologiji i reumatologiji. Uveren sam da će publikacija naići na veoma povoljne reakcije svoje ciljane publike - diplomskih i poslediplomskih studenata medicine i farmacije, lekara opšte prakse, kliničkih farmakologa, internista, dermatovenerologa, kao i subspeccijalista gastroenterologije i reumatologije.

Prof. dr Miloš P. Stojiljković